

Pim Lammers

Pim Lammers

De boerderij als minimaatschappij
2 oktober 1993
Geschreven door Merel Donia

'Ik wil dat elk kind een rolmodel heeft', stelde Pim Lammers (1993) in *Trouw* toen zijn nieuwste kinderboek *151 boeken* verscheen in 2023. Het gaat over Rosa, die in de boekenkast van haar klas wel 151 boeken heeft staan, maar zichzelf in geen daarvan herkent. Daar gaat ze iets aan doen, met een potlood. Treffend – het is immers ook wat Lammers zelf doet: diversiteit en inclusie realiseren binnen het literaire landschap. Het is dan ook zijn belangrijkste literaturopvatting, al vanaf het eerste moment dat hij begon met schrijven.

Boeken en prijzen

Die opvatting was inderdaad al zichtbaar in 2014, het jaar dat Lammers de derde prijs won bij Write Now! met het verhaal *Of gewoon niet*. Hij nam deel aan het zomerkamp van Das Mag, vruchtbare bodem voor beginnende auteurs, en drie jaar later verscheen bij Querido inderdaad zijn jeugddebuut *Het lammetje dat een varken is*. Het prentenboek is geïllustreerd door Milja Praagman en werd door de CPNB bekroond met een Zilveren Griffel. Zo werd Lammers de jongste Griffel-winnaar in de geschiedenis van deze prijs. Ook ontving hij in 2018 de Nienke van Hichtum-prijs, die jaarlijks wordt uitgereikt aan het beste Nederlandstalige kinderboek.

Het lammetje dat een varken is was het eerste Nederlandstalige jeugdboek dat expliciet ging over transgenders. Dit prentenboek vertelt luchtig en speels het verhaal van een lammetje dat zich identificeert als varken. Het wil geen gras eten in de wei zoals de andere schapen, maar in de modder rollen.

Een lammetje in de modder?
'Wat een gek lam!' roepen de schapen.
'Wat een raar lam!' roepen de varkens.

De boer begrijpt er weinig van en neemt het lammetje mee naar de dierenarts, en na grondig onderzoek vertelt hij zijn conclusie: dit is geen lammetje, maar een varken. Hoewel Lammers het werk zelf omschreef als 'het eerste Nederlandse transgender-prentenboek', staat nergens in het boek de term 'transgender'. Dat is ook niet nodig – zijn werk is immers geschreven voor kinderen vanaf vier jaar.

In 2023 ging de theatervoorstelling *Een lammetje dat een varken is* in première in de Utrechtse Stadsschouwburg. 'Voor kinderen gaat dit gewoon over dieren', vertelde Monique Corvers, artistiek directeur van theatergezelschap Het Filiaal, aan *Trouw*. Ook in deze voorstelling werd de transitie niet expliciet besproken. Het lammetje werd wel op het toneel geschoren en ging vervolgens als varkentje door het leven. Het Filiaal verwerkte ook twee andere prentenboeken van Lammers in het stuk: *De boer en de dierenarts* (2018), dat gaat over twee mannen die verliefd worden op elkaar, en *Kamiel de kameel* (2021) over de nieuwe bewoner van de boerderij die uit een ander land komt. Zo werd het theater net als op papier een allegorie voor de samenleving. 'De boerderij als minimaatschappij', stelde Corvers.

De boer en de dierenarts werd in 2020 genomineerd voor de Opzij Literatuurprijs in de categorie Jeugdliteratuur. Ook ontving Lammers een Vlag en Wimpel van de Griffeljury voor het boek. De vele prijzen en nominaties getuigen van de impact van Pim Lammers' werk en de erkenning die hij ontvangt binnen de Nederlandse literaire gemeenschap, vooral op het gebied van diversiteit en inclusiviteit in zijn verhalen. Voor zijn inspanningen in het jeugdliteraire veld ontving hij in 2022 dan ook één van de eerste Boer Boris Premies.

Poëzie

Naast prentenboeken maakt Pim Lammers poëzie. Zijn bundel *Ik denk dat ik ontvoerd ben* (2022) werd in 2023 genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs. Zijn literaturopvatting komt ook in dit werk sterk naar voren. Vragen over voornaamwoorden of seksuele voorkeur passeren weliswaar de revue, maar belangrijker lijkt de vraag wat iemand zichzelf maakt:

Tante Ben heeft een hagedis met de naam Otje,
drinkt cassis bij het ontbijt, neemt de telefoon op
met 'Wat moet je?', heeft een driedagenbaard,
draagt lippenstift en is dol op mokkataart

Tante Ben speelt viool, spaart postzegels,
heeft een hoge stem, tienduizend volgers
op Instagram, een zeilboot, een ligfiets,
maar goed, dat zegt natuurlijk niets

Het kinderlijke oogpunt hier laat zien wat Corvers ook benadrukte: waar volwassenen soms moeilijk over doen, kan Lammers terugbrengen tot een simpelere kern. Als de ik-verteller in het gedicht 'Tante Ben' wil weten of die een man of vrouw is, denkt hij: '[I]k vraag het gewoon'. Wat blijkt? Ben wordt het liefst aangesproken met *hen* of *die*,

maar: 'Zeg jij maar gewoon tante Ben.' Die luchtige blik is precies waar de jury van de Woutertje Pieterse Prijs hem om prees in het juryrapport:

Lammers slaagt erin jeugdige perspectieven op te voeren die wars zijn van stereotypes of normatieve gedachten. In die zin is deze kinderpoëzie een pleidooi voor diversiteit in al haar facetten en een warm bad voor ieder kind dat op zoek is naar zichzelf – of juist getuige wil zijn van de zoektocht van een ander.

Die zoektocht is ook zichtbaar in Lammers' werk voor volwassenen. Zijn poëzie en korte verhalen zijn serieuzer en staan bekend om hun schurende karakter. Maar evenals in zijn jeugdliteraire werk, is er vaak sprake van een leerweg of ontwikkeling. In 'Mannen', de gedichtenreeks die Pim Lammers in 2019 publiceerde in *Hard//hoofd*, zien we een personage die zijn seksualiteit verkent: 'Als mijn ouders slapen klik ik mannen aan. / Buurmannen, leraren, trainers, vaders'. Opvallend is dat Lammers die ontwikkeling juist heel expliciet maakt, door termen te gebruiken als 'leren' en regels en meningen van instituten als de kerk in te zetten.

Vanmiddag trok ik met een pincet alles uit
wat volgens de nieuwe bijbel niet gezien mag worden
terwijl ik in de spiegel keek om te leren
hoe ik het grootst lijk, hoe het kleinst

Dat de ik-figuur zich kwetsbaar opstelt om die ontwikkeling te realiseren, blijkt wederom uit expliciet taalgebruik. Lammers dikt het hier extra aan door er letterlijk een label op te plakken: 'Ik haal het dak van de toren,/ zet de doos met "breekbaar" aan de straat./ In de stad nemen vreemde mannen alles mee'.

Kinderboekenweek

Het expliciet maken van de seksuele zelfontdekking is veel terug te zien in het werk van Lammers. Dit gebeurt ook in het korte verhaal 'Trainer' dat in 2016 gepubliceerd werd in het internetmagazine *De Optimist*. Het prikkelende maar ongemakkelijke onderwerp van het verhaal betreft het seksueel overschrijdende gedrag van een trainer jegens Jasper, een jongen die in de D'tjes voetbalt, wat impliceert dat hij niet ouder dan twaalf is. Het verhaal heeft een personaal vertelperspectief en volgt zo enkel Jaspers gedachten. Juist dit maakt het verhaal schurend, stelde Jeroen Dera, universitair docent Nederlandse Letterkunde in 2023 in de *Volkskrant*: '[Het kind blijkt] de aanrakingen niet gelaten te ondergaan, maar er al tijdens de training naar te verlangen. Lammers schetst dus een jongen met een ontluikende seksualiteit die niet lijkt door te hebben dat hij slachtoffer is van grensoverschrijdend gedrag'.

'Trainer' (2016) was in 2023 plots bron van kritiek, toen Lammers werd benoemd tot dichter van de Kinderboekenweek. De discussie barstte los door een essay op de radicaal-rechtse website Reactionair.nl. Het conservatieve platform noemde Pim Lammers 'schrijver van pedo-porno' en stelde dat het beeldende taalgebruik in het verhaal 'duidelijk bedoeld is om de lezer te verleiden mee te gaan in deze fantasie van seksueel misbruik tussen man en kind'. Reactionair.nl maakte in de argumentatie voor deze extreme stellingname geen onderscheid tussen de persoon van de schrijver en de inhoud van zijn verhalen, en ging voorbij aan het feit dat het personage Jasper juist als slachtoffer wordt gepresenteerd. Daarbij wordt de lezer er volgens Jeroen Dera in dit verhaal juist op gewezen hoezeer het gedrag van de trainer moet worden veroordeeld:

Juist als de volwassen man aan de onderbroekrand van de jongen zit, schrijft Lammers namelijk: 'De schelle fluittoon komt onverwachts' – waarop de vingers zich terugtrekken. Die 'schelle fluittoon' klinkt niet alleen op het voetbalveld, maar verbeeldt ook de norm die hier binnen de verhaalwerkelijkheid overschreden wordt.

De ophef omtrent dit verhaal zorgde ervoor dat zelfs de regering zich wilde bemoeien met Lammers' aanstelling als dichter van de Kinderboekenweek. Het leidde uiteindelijk tot doodsbedreigingen aan het adres van de auteur. Hoewel de CPNB aangaf vierkant achter de keuze voor Lammers te staan, trok de auteur zich terug uit de functie. In een statement liet hij weten dat een gedicht schrijven hem geen doodsbedreigingen waard zijn.

Gelukkig leverde de rel de schrijver ook veel lof en steun op. Er werden petitieën ondertekend om Lammers te steunen en talkshows aan de discussie gewijd, en Lammers was van de ene op de andere dag bestsellerauteur. Het laat zien hoe actueel Lammers' werk vandaag de dag is en hoe belangrijk het is om de discussie te (blijven) voeren over identiteit en diversiteit.

Verder lezen

- Visser, Marjolein, '[Ik ben niet gek, ik ben een varkentje!](#)' - Een thuis vinden in de verhalen van Pim Lammers', Literatuurmuseum.nl (5 september 2024)
- Becker, S., 'Een allegorie over gender? "Voor kinderen gaat dit gewoon over dieren"'. In: *Trouw* (28 april 2023)
- Becker, S., '[Schrijver Pim Lammers: "Ik wil dat elk kind een rolmodel heeft"](#)'. In: *Trouw* (23 okt. 2023)
- Dera, J., 'Onderbuikgevoelens en misinterpretaties van teksten gijzelen auteurs – en Pim Lammers is daar het slachtoffer van'. In: *Volkskrant* (7 feb. 2023)
- [Juryrapport Woutertje Pieterse Prijs 2023](#)
- Lammers, P., *Het lammetje dat een varken is*. Amsterdam: Querido, 2017
- Lammers, P., *Mannen*. In: *Hard//hoofd* (2019)
- Lammers, P., *Trainer*. In: *De Optimist* (2013)
- Vrederijk, [Over Pim Lammers. Schrijver van kinderboeken en pedo-porno](#). In: Reactionair.nl (27 jan. 2023)
- [Tijdens een aflevering van De Wandelaar neemt Pim Lammers je mee op een wandeling door de binnenstad van Utrecht \(video\)](#)
- [Podcast: Tijdens deze aflevering van Een Uur Cultuur schuift Pim Lammers aan bij Teddy Tops, waarin hij spreekt over zijn prentenboek 151 boeken.](#)

